

Nový pohled na sociální třídy

Vloni odstartoval dvouletý mezinárodní projekt **Evropská socio-ekonomická klasifikace – ESeG**, který přinese nový pohled do statistické analýzy.

Může propojit údaje např. o počtu dětí, průměrném věku dožití, zdravotních problémech, režimu pracovní doby, příjmu, stupni dosaženého vzdělání, využívání volného času a politických postojích občanů.

Zajímavé mohou být také analýzy sociální mobility, tedy jak děti dědí společenský status po svých rodičích nebo pohled na sňatky osob z různých společenských tříd.

Konsorcium, složené ze zástupců Eurostatu a národních statistických úřadů Francie, Itálie, Maďarska a České republiky, nezačíná svou práci na projektu na zelené louce. Již v minulých letech byla připravena verze socio-ekonomické klasifikace označovaná jako ESeC. Nyní bude především potřeba ji aktualizovat v souvislosti s novou verzí Klasifikace zaměstnání ISCO-08 (CZ-ISCO), která se používá od roku 2011. Kon-

sorcium si buduje síť vzájemně spolupracujících odborníků nejen z národních statistických úřadů, ale také přidružených vědecko-výzkumných institucí. Český statistický úřad spolupracuje s odborníky ze Sociologického ústavu Akademie věd České republiky a s Janem Kellerem, který od roku 2000 působí jako profesor sociologie na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity.

Dvě cesty zjišťování

První dvě fáze projektu jsou věnovány přípravě, organizaci a zhodnocení kvality podkladových proměnných pro ESeG.

Porovnají se výsledky z hlavních zdrojů: Výběrového šetření pracovních sil (Labour force survey) a Šetření příjmů a životních podmínek EU-SILC. Budou analyzovány jejich časové řady a ověřeny

proměnné (ISCO-08 na 3ciferné úrovni: postavení v zaměstnání, ekonomický sektor /odvětví/ a supervize/vedení podřízených).

Při metodice je možné volit dvě cesty: buď postupovat shora od akademického rozčlenění populace na socio-ekonomické třídy a jejich provázání s proměnnými, nebo postupovat zdola od co nejpřesněji definovaných pracovních pozic, u každé se rozhodnout, do jaké socio-ekonomické skupiny patří, a pak agregovat směrem vzhůru. Výhodou první metody je jednoznačnost a srozumitelnost. Za její nevýhodu lze označit omezenou přesnost. Druhá cesta by přinesla lepší výsledky, ale je nesmírně pracná. Navíc by mohla být nesrozumitelná pro širší obec uživatelů.

Statisticy, kteří na projektu pracují, si často kladou otázku, jak se přiblížit k datovým zdrojům.

V dostupných celoevropských databázích je v současné době kódována nová klasifikace zaměstnání ISCO-08 pouze u Výběrového šetření pracovních sil. Ta sice dává velmi zajímavé informace o pracovním trhu a některých důležitých demografických veličinách, ale už ne údaje o příjmech a životních podmínkách domácností (to by umožnilo šetření EU-SILC, které zatím není podle ISCO-08). Proto bude pro testování nezbytné použít převodník. Mezi další ožehavé otázky, které se snaží statistici rozlousknout, patří i ta, jak bude probíhat kódování celých domácností, tedy kdo bude považován za hlavu domácnosti (tzv. referenční osoba).

Dalibor Holý
odbor statistiky trhu práce
a rovných příležitostí

Dva pohledy na sociální třídy

Pro stanovení škály sociálních tříd lze ještě vycházet ze dvou pohledů: první je nahraditelnost pracovníka (tzv. lidský kapitál) a druhý samostatnost při práci. Pro nejvýše postavené třídy, saláriát, je typická obtížná nahraditelnost a velká volnost v rozhodování, včetně režimu pracovní doby. Jejich odměna pak závisí více na postu, který zastávají, než na aktuálním výkonu. Naopak příslušníci nižší, pracující třídy, jsou snadno nahraditelní. Práci konají podle přesných příkazů nadřízených. Jejich odměna pak přímo závisí na vykonané práci. Uprostřed mezi nejvýše a nejnižší postavenými třídami se nacházejí mezilehlé třídy.

Co jsou to sociální třídy? Skupiny lidí s odlišným společenským statutem, kteří jsou si blízcí svými postoji a chováním, a zároveň se odlišují od jiných skupin. **Společenský status** je možné teoreticky konstruovat podle různých klíčů, podle prestiže, moci či majetku. Pro praktické účely je ale potřeba definovat třídy na základě informací, které se reálně zjistí v šetřeních v domácnostech. K tomu se nabízí vycházet z postavení na trhu práce. Zaměstnání, které vykonáváme, totiž zásadním způsobem determinuje náš status ve společnosti a naše chování.